

Social Cohesion and Development

Vol 1, No 2 (2006)

The European Welfare State

Απόστολος Πανταζής, Η γένεση του μεθοδολογικού ατομισμού στις κοινωνικές επιστήμες, Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Αθήνα, 2005, σελ. 169

Στέφανος Δημητρίου

doi: [10.12681/scad.9030](https://doi.org/10.12681/scad.9030)

Copyright © 2016, Στέφανος Δημητρίου

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Δημητρίου Σ. (2016). Απόστολος Πανταζής, Η γένεση του μεθοδολογικού ατομισμού στις κοινωνικές επιστήμες, Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Αθήνα, 2005, σελ. 169. *Social Cohesion and Development*, 1(2), 114–115. <https://doi.org/10.12681/scad.9030>

αφορές, οι δύο οργανισμοί διαφέρουν ριζικά και στον τρόπο άσκησης επιρροής. Η Παγκόσμια Τράπεζα έχει σημαντικά μεγαλύτερες δυνατότητες επιβολής στα επιμέρους κράτη, διαθέτοντας την ευχέρεια να δανείζει όσους είναι διατεθειμένοι να ακολουθούν τις απόψεις της. Αντίθετα, η ΔΟΕ έχει συγκριτικά ελάχιστες δυνατότητες άσκησης επιρροής, καθώς η εφαρμογή των διεθνών συμβάσεων είναι ουσιαστικά στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών, τα οποία δεσμεύονται μόνο σε ηθικό επίπεδο. Συνεπώς, η αποτελεσματικότητα στη μείωση της φτώχειας δεν είναι δυνατό να μετρηθεί στην πράξη.

Αντίθετα, η ικανότητα άσκησης επιρροής της Π.Τ. είναι αντιστρόφως ανάλογη της αποτελεσματικότητάς της στην αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Τα μέτρα που προτείνει και επιβάλλει η Τράπεζα έχουν αποδειχθεί καταστροφικά. Οι πληθυσμοί πολλών χωρών του τρίτου κόσμου έχουν κυριολεκτικά υποφέρει από την εφαρμογή των πολιτικών της. Η αποτυχία της είναι τόσο καθολική, ώστε δεν έχει να παρουσιάσει ούτε μία θετική περίπτωση κατά την οποία οι συνταγές της οδήγησαν σε μείωση της φτώχειας. Από αυτή την άποψη, είναι δίκαιες οι φωνές που ζητούν την κατάργηση της Παγκόσμιας Τράπεζας.

Το βιβλίο του Κ. Γεώργια συνιστά ουσιαστική συμβολή στη σχετική βιβλιογραφία για τις κοινωνικές συνέπειες της παγκοσμιοποίησης. Με τις πρακτικές γνώσεις και εμπειρίες που συνέλεξε ο συγγραφέας ως εκπρόσωπος της Ε.Ε. (προεδρία Ελλάδας) στη ΔΟΕ το 2003, καθώς και με την καλή γνώση της θεωρίας, εισήλθε με επιτυχία στη συζήτηση για θέματα διεθνούς κοινωνικής πολιτικής (B. Deacon, N. Yeaters, S. Sussen, A. Chose κ.ά.) διευρύνοντας τον κύκλο της ελληνικής βιβλιογραφίας που ασχολείται με αυτή τη θεματική (Θ. Σακελλαροπούλος, Δ. Βενιέρης, Γ. Αμίτσης κ.ά). Η κριτική που ασκεί στη νεοφιλελευθερη εκδοχή της παγκοσμιοποίησης και την πολιτική της Π.Τ., που τις θεωρεί υπεύθυνες για την παγκόσμια φτώχεια, είναι δριμύτατη. Πολλές φορές, όμως, αυτή η κριτική γίνεται σε καθαρά ιδεολογικό επίπεδο καθώς απουσιάζει η λεπτομερέστερη τεκμηρίωση. Τέλος, θα πρέπει να υπογραμμισθεί ότι οι προτάσεις του συμπορεύονται και πολλές φορές υπερβαίνουν και αυτές της ΔΟΕ, καθώς σε επίπεδο διεθνών πολιτικών ο συγγραφέας τάσσεται υπέρ μιας ριζοσπαστικής πολιτικής, που θα εξασφαλίζει ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης σε όλους τους πολίτες.

Κάρολος Ιωσήφ Καβουλάκος
Διδάκτορας του Πανεπιστημίου Αθηνών

Απόστολος Πανταζής,

Η γένεση του μεθοδολογικού ατομισμού στις κοινωνικές επιστήμες,
Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Αθήνα, 2005, σελ. 169

Από την Επιστημονική Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα εξεδόθη το βιβλίο του ειδικού επιστήμονα στο Τμήμα Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Κρήτης, Απ. Πανταζή, με τίτλο *Η γένεση του μεθοδολογικού ατομισμού στις κοινωνικές επιστήμες*. Πρόκειται για ένα επιστημονικό έργο που εντάσσεται σε μια ευρύτερη συζήτηση γύρω από τα ζητήματα κρίσης της κοινωνικής θεωρίας στο πεδίο των κοινωνικών επιστημών. Αντικείμενο της έρευνας είναι οι αντινομίες που προκύπτουν κατά την κατασκευή των εννοιών μέσα από την αναδρομή στα έργα των κλασικών της κοινωνικής θεωρίας.

Στο ανωτέρω έργο εξετάζονται μια σειρά από ζητήματα που αναφέρονται στη συγκρότηση της κοινωνικής θεωρίας, όπως αυτά αποτυπώνονται στα έργα των Carl Menger (1844-1921) και Max Weber (1864-1920). Η έρευνα στρέφεται γύρω από τη δυνατότητα σύνδεσης ανάμεσα στην «ακριβή» οικονομική και κοινωνική επιστήμη, όπως αυτή διατυπώθηκε από τον Carl Menger, και στη «νέα» κοινωνιολογική μέθοδο, όπως αυτή κατασκευάστηκε από τον Max Weber.

Ο σκοπός της έρευνας είναι διπλός: Από τη μια μεριά, επιχειρείται να δειχθεί ότι το έργο αμφοτέρων των θεωρητικών μας προσφέρει ένα κοινό πλαίσιο προσέγγισης της σύγχρονης κοινωνίας της αγοράς και, από την άλλη, να τεθεί το ζήτημα των προϋποθέσεων και των αντινομιών που προκύπτουν από την υιοθέτηση του υποδείγματος του μεθοδολογικού ατομισμού.

Στο πλαίσιο της έρευνας επισημαίνεται ιδιαίτερα ότι το ανωτέρω υπόδειγμα μετατοπίζεται από τη νεοκλασική οικονομική θεωρία, όπως αυτή διατυπώνεται στο εσωτερικό των έργων του Carl Menger *Βασικές αρχές της θεωρίας της εθνικής οικονομίας* (1871) και *Έρευνες για τη μέθοδο των κοινωνικών επιστημών και ιδιαίτερα της πολιτικής οικονομίας* (1883), στην κοινωνιολογία της οικονομίας, όπως αυτή διατυπώνεται στα έργα του Max Weber *Βασικό σχέδιο για τις παραδόσεις της Γενικής «θεωρητικής» Εθνικής Οικονομίας* (1898) και *Βασικές κοινωνιολογικές κατηγορίες της οικονομίας* (1920).

Η σημασία της ανωτέρω έρευνας, που εστιάζεται σε δύο έργα του Max Weber, εκ των οποίων το πρώτο παρέμενε άγνωστο ως το 1990, ενώ το δεύτερο μεταφράστηκε στα ελληνικά μόλις το 2000, φαίνεται από το γεγονός ότι στη χώρα μας δεν έχει υπάρξει ακόμη αυτοτελής μελέτη για την επιστήμη που θεμελίωσε ο Max Weber, δηλαδή για την κοινωνιολογία της οικονομίας.

Η έρευνα για την κοινωνιολογία της οικονομίας καθιστά αναγκαίο τον συσχετισμό με τις δύο κύριες οικονομικές και κοινωνικές θεωρίες που αποτέλεσαν το αντικείμενο τόσο της κριτικής όσο και της επιρροής της βεμπεριανής μεθόδου, δηλαδή την αυστριακή-νεοκλασική και τη μαρξική-υλιστική θεωρία. Μέσα από αυτό τον συσχετισμό, είναι εφικτό να αναδειχθεί και η επικαιρότητα της βεμπεριανής κοινωνικής θεωρίας, η οποία προσπαθεί να αποφύγει τόσο τις ερμηνείες του «ορθόδοξου φιλελευθερισμού» όσο και του «χυδαίου υλισμού» και να συμβάλει σε μια σύλληψη των κοινωνικών φαινομένων ως αποτελέσματος της κοινωνικά προσανατολισμένης δράσης. Όπως συνάγεται από την ανωτέρω έρευνα, ο Max Weber υποβάλλει σε κριτική το ωφελιμιστικό πρότυπο περί της δυνατότητας ιεράρχησης των ατομικών αναγκών και μέσων, όπως προβλήθηκε από τον Carl Menger, αλλά και το κοινωνικό πρότυπο της ελεύθερης αγοράς, χωρίς την ύπαρξη θεσμικών όρων που θα εξασφαλίζουν όρους κοινωνικής συνοχής.

Επιπλέον, το βεμπεριανό επιχείρημα αμφισβητεί τη δυνατότητα υπέρβασης της καπιταλιστικής κοινωνίας, κάτι που θα είχε ως προϋπόθεση τη δυνατότητα γνώσης της συνολικής κοινωνικο-οικονομικής διαδικασίας. Αυτή η δυνατότητα όμως έχει αποκλειστεί μέσω της κριτικής στη σύλληψη της κοινωνίας ως συνολικής εργασιακής διαδικασίας, με άλλα λόγια μέσω της κριτικής στη μαρξική εργασιακή θεωρία της αξίας, υιοθετώντας έτσι την κριτική του Carl Menger στην αντίστοιχη θεώρηση του Adam Smith.

Στέφανος Δημητρίου
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων